

umetnosti) pa je večji in mednarodno usmerjen.

Jonge Harten Festival za mlade do 28. leta starosti je večji od drugih, saj se v njegovem okviru izvede več kot 50 predstav, ki potekajo na nekaj prizoriščih v mestu. Največji festival v mestu pa je poletni festival Noorderzoon, ki vsako leto zadnja dva tedna v avgustu poteka v parku na obrobju notranjega dela mesta (pa tudi na nekaterih uveljavljenih prizoriščih). Glavni del programa, ki ga sestavlja 90 gledaliških predstav 25 različnih produkcij, letno pritegne 12.000 obiskovalcev. Poleg glavnega programa ima festival tudi bogat stranski program, v okviru katerega se na prizoriščih festivala izvede na stotine manjših nastopov.

MARIBOR

Ksenija Repina Kramberger

Zgodovina in splošni podatki

Maribor ima 110.000 prebivalcev in je drugo največje mesto v Sloveniji. Leži na presečišču prometnih poti iz Srednje v Jugovzhodno Evropo ter iz zahodne Srednje Evrope v Panonsko nižino. Je univerzitetno mesto ter gospodarsko, finančno, upravno, izobraževalno, kulturno, trgovsko in turistično središče severovzhodne Slovenije. Površina mestne občine Maribor je 147,5 km². Maribor je bil pred osamosvojitvijo Slovenije gospodarsko zelo razvito mesto – predvsem v industrijskem sektorju, vendar so bili razpad enotnega jugoslovanskega trga, izguba vzhodnega trga in prehod na tržno gospodarstvo po letu 1991 z velikim valom stečajev prehud udarec. Nekdanja velika podjetja so večinoma prenehala delovati, nekatera pa so se preoblikovala. Do celovitega družbenega in gospodarskega prestrukturiranja ni prišlo. Brezposelnost je v Mariboru stalno visoko nad slovenskim povprečjem (npr. julija 2012 17,2 %, Slovenija 12 %). Trenutno največ dohodka mestu prinašajo storitvene dejavnosti. V zadnjih letih sta se razvila predvsem trgovina (novi nakupovalni centri) in bančno-finančni sektor. Vedno pomembnejši je turizem.

Arheološka najdišča iz mlajše kamene dobe, žarna grobišča, keltske najdbe in rimska *villa rustica* so najstarejši sledovi naselitve na območju današnjega Maribora. Leta 1164 je koroški vojvoda Bernhard Speinheim dal na griču Piramida zgraditi prvo utrdbo, ki se je imenovala Grad v marki ali Burg in der Mark. Naselbina, ki je zrasla pod gričem, se je imenovala Markburg. Leta 1254 je Maribor prvič omenjen kot mesto. Po zmagi Rudolfa Habsburškega nad Otokarjem II. leta 1278 se je Maribor začel razvijati. Ob koncu 17. stoletja je kuga pomorila tretjino prebivalstva.

V 18. stoletju je mesto počasi dopolnjevalo in nadgrajevalo svoje odlike – leta 1758

so jezuiti ustanovili gimnazijo, leta 1782 je Maribor dobil glavno šolo, leta 1795 pa prvo tiskarno. Prvi dom gledališča v Mariboru, ki je bil namenjen lokalnim ljubiteljskim in gostujočim poklicnim gledališčnikom, je bil ustanovljen leta 1785. Do trajnejše prostorske rešitve je prišlo leta 1805.

Mesto je izdatno izoblikovala izgradnja južne železnice od Dunaja do Trsta leta 1846. Železnica je pospešila razvoj industrije. Z izgradnjo dodatne prometne infrastrukture (cest in mostov) je mesto izgubilo srednjeveško zasnovo – predvsem dela mesta, imenovanega Lent, kjer še danes raste 400 let stara trta, najstarejša na svetu.

Leta 1859 je škof Anton Martin Slomšek prenesel sedež lavantinske škofije iz Št. Andraža na Koroškem v Maribor, z bogoslovjem pa mesto dobi prvo visoko šolo. Leta 1852 je bila zgrajena gledališka stavba (kjer se je igralo v nemškem jeziku), leta 1899 pa so si Slovenci zgradili Narodni dom, središče političnega, gospodarskega in kulturnega življenja. Ustanovitev Dramatičnega društva Maribor leta 1909 predstavlja začetek stalnega slovenskega poklicnega gledališča.

Današnji pogled na Lent – stari del mesta Maribor. Fotografija: Luka Cajnkar, uporabljeno z dovoljenjem.

Po prvi svetovni vojni se je Maribor odlično razvijal v novonastali Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Postal je pomembno upravno središče severovzhodne Slovenije. Mesto se je dokazovalo predvsem z močno tekstilno industrijo. V letih po prvi svetovni vojni se je v mestu oblikovala slovenska uprava, v šole je bila uvedena slovenščina, ki je postala uradni jezik.

Leta 1941 je Jugoslavijo napadla nacistična vojska in zasedla tudi Maribor. Ukinjene so bile slovenske šolske, kulturne in prosvetne institucije, ustavila sta se razvoj in industrija. Slovensko gospodarstvo je bilo uničeno, vključno z Mariborom zaradi napadov in bombardiranj. Osvoboditvi Maribora 9. maja 1945 so sledila leta obnove in posledice vojne so bile odpravljene. Podjetja v obdobju samoupravnega socializma so zaposlovala pretežno po socialnih merilih in ustvarjala delavski razred nove dobe. Leta 1975 je bila ustanovljena Univerza v Mariboru.

Dolga leta 20. stoletja je Maribor sodil v sam vrh jugoslovanske industrijske proizvodnje. A to mu ni bilo v posebno korist, saj se je razvijal zgolj industrijsko. Posledice enostranskega razvoja so bile posebej vidne ob razpadu Jugoslavije in izgubi pomembnega jugoslovanskega trga. V devetdesetih se je mesto tako znašlo v krizi. Propadanje nekoč največjih tovarn, brezposelnost in izseljevanje prebivalcev so botrovali k temu, da se je utrip mesta za nekaj časa tako rekoč ustavil. Kot je razvidno iz spodnje preglednice, število prebivalcev v Mariboru vztrajno upada.

Leto	1991	1996	2002	2004	2007	2009	2011	2012
Št. prebivalcev	119.828	116.147	110.668	112.558	119.071	112.640	111.730	110.946

Kulturna infrastruktura

Glede na geografsko velikost je Maribor kulturno dejaven, a ne v popolnem razcvetu. V mestu je nekaj različnih kulturnih ustanov. Zaradi majhnosti mesta so vse kulturne ustanove na »dosegu roke«, zanimivo pa je, da kljub majhnosti ni opaziti presežkov pri sodelovanju in povezovanju institucij, kar se ni zgodilo niti v času Evropske prestolnice kulture (2012).

Med najpomembnejše muzeje in galerije v mestu sodijo: Mariborski grad, v katerem se nahaja Pokrajinski muzej Maribor, ki ponuja zbrano arheologijo, etnologijo in širšo kulturno zgodovino mariborske regije in njene okolice, Umetnostna galerija Maribor, ki je bila ustanovljena leta 1954, in Muzej narodne osvoboditve Maribor, v katerem najdemo bogate muzejske zbirke z več kot 10.000 muzejskimi predmeti iz druge svetovne vojne. Poleg teh se v Mariboru nahaja tudi dvorec Betnava – Muzej Nadškofije Maribor s stalno razstavo verske, socialne in kulturne dediščine.

Gledališka infrastruktura

V Mariboru obstajajo tri javne institucije, ki pokrivajo večino gledaliških dejavnosti v mestu: Slovensko narodno gledališče – SNG Maribor, Narodni dom Maribor in Lutkovno gledališče Maribor. Imajo lastne prostore, kar pa običajno ne velja za zasebne skupine, ki predstave zato ustvarjajo v sodelovanju s SNG, Narodnim domom in preostalimi prizorišči.

SNG Maribor je največji javni kulturni zavod v Mariboru in Sloveniji. Je edina gledališka hiša v Sloveniji, ki združuje dramo, opero in balet ter simfonični orkester. Festival Borštnikovo srečanje (FBS, angleški naziv: Maribor Theatre Festival; običajno poteka oktobra) je sestavni del SNG Maribor. Gre za nacionalni festival, ki je v zasnovi tekmovalne narave. Ob koncu festivala se podelijo nagrade za najboljše predstave,

režijo, igralce, glasbo in druge umetniške dosežke. Vsako leto se igralcu ali igralki podeli tudi Borštnikov prstan za življenjsko delo.

SNG Maribor je tudi najpomembnejše prizorišče za klasično glasbo.

Sezona 1974/75 šteje za prvo profesionalno sezono Lutkovnega gledališča Maribor, ki je bilo ustanovljeno z namenom redne produkcije in izvajanja lutkovnih predstav za otroke (in odrasle) tako v domači hiši kot tudi po vsej Sloveniji in v zamejstvu. V sezoni 2010/2011 je bilo odigranih 20 različnih produkcij (266 izvedb). Lutkovno gledališče Maribor organizira tudi Poletni lutkovni pristan, mednarodni lutkovni festival, ki se označuje kot »poln igrivosti in posluha«.

Kulturno prireditveni center Narodni dom Maribor je javni zavod, ustanovljen septembra 1992 s strani Mestne občine Maribor. Z delom so sprva začeli v poslopju zgodovinske mestne hiše Rotovž, kasneje pa so se preselili v prostore Narodnega doma iz leta 1899. V Narodnem domu je na voljo raznolika kulturna ponudba za vse starosti in okuse: klasični koncerti, sodobni glasbeni dogodki, gledališki program za otroke, mlade in odrasle, predvsem pa »lahkotna« oblika zabave (stand-up komedije in podobno). Narodni dom je tudi organizator Festivala Lent. Ta mednarodni multikulturni festival poteka na začetku poletja in ponuja koncerte džezovske, rokovske, klasične in etno glasbe, kantavtorske večere, predstave s področja govornega gledališča, lutkovnega gledališča in plesa, ustvarjalne delavnice za otroke itd.

TARTU

Hedi-Liis Toome

Zgodovina in splošne informacije

Tartu, ki leži v južnem delu Estonije, je s približno 100.000 prebivalci drugo največje mesto v državi.⁴ Univerza v Tartuju (s približno 20.000 študenti) je največja in najstarejša v Estoniji, v mestu pa je še nekaj drugih visokošolskih ustanov, zato je Tartu središče izobraževalnega življenja na državni ravni. Je tudi kulturni center južnega dela Estonije ter najpomembnejše regionalno mesto glede ponudbe storitev in trgovinske dejavnosti. V sloganu Tartuja, »Mesto dobrih misli«, se odraža prisotnost univerze in množice mladih, ki v mesto prinašajo nove ideje, pa tudi značaj samega mesta z mirnim in mladostnim življenjskim okoljem.

Tartu leži 187 km od glavnega mesta Talina ter 245 km od Rige, glavnega mesta Latvije. Največji estonski mesti se že od nekdaj radi zbadata. Prebivalcem Talina se zdi Tartu majhen in dolgočasen, prebivalci Tartuja pa menijo, da življenje v prestolnici preveč stresno.

⁴ Estonija ima 1,29 milijona prebivalcev. 450.000 jih živi v glavnem mestu Talinu.